

SOGK

006844

Geen kerk voor enkelen, maar een zwembad voor duizenden

DE KERK VAN NOORDBROEK BOOD IN 1967 EEN MISERABELE AANBLIK: DE KAP STOND OP INSTORTEN EN DE STUCLAAG AAN DE BUITENZIJDEN LIET OP SOMMIGE PLAATSEN LOS. DE TOEKOMST VAN DE KERK ZAG ER NOG VEEL SLECHTER UIT. WAAROM, ZO DACHTEN DE LOKALE SOCIALISTEN, Zouden we zoveel gemeenschapsgeld in een kerk steken waar maar twintig mensen kerken, terwijl we er ook een mooi zwembad van kunnen aanleggen waar de wijde omgeving van kan genieten?

Dominee Soetingh zette al in 1963 een restauratieplan op touw. Vier jaar later werden het plan en de financiering ervan ter goedkeuring voorgelegd aan de gemeenteraad van de gemeente Oosterbroek, waartoe ook Zuidbroek behoorde. Burgemeester Omta had juist met veel pijn en moeite de rijkssubsidie rond gekregen. Voor de gemeente zou nog slechts 30 % van de 335.000 gulden overblijven om bij te dragen, een geldbedrag dat uit het landelijk gemeentefonds zou worden terugbetaald. De socialistische raadsfracties van PvdA en PSP gooiden tijdens de gemeenteraadsvergadering van 26 september 1967 echter roet in het eten. 'Pacifist' H. Bos (PSP) vroeg zich af of het nageslacht wel gelukkig zou zijn met zo'n gebouw 'waar je financieel

nooit mee klaarkomt'. Al eerder had Bos zich laten ontvallen dat hij kerken 'ondingen' vond. K. Kruyer (PvdA) sprak over het middeleeuwse 'bakbeest' dat niet van gemeentegelden gerestaureerd kon worden zolang er geen geld was om de werkloosheid te bestrijden. Dat men in de middeleeuwen met geld smeedt in tijden van grote armoede, betekende niet dat dat nu weer ging gebeuren.

De burgemeester reageerde fel met een dramatische uitroep: 'Wil men Noordbroek onthouden, wat in Zuidbroek wel is toegestaan?' A. Bakema (PvdA), die eerder voor de Zuidbroekse restauratie had gestemd, antwoordde dat één monumentaal gebouw in de gemeente meer dan genoeg was. De Noordbroeksters konden per slot van rekening best in Zuidbroek kerken. Raadslid J.K. Muntinga (VVD) meende darentegen dat de waarde van het gebouw voor de gemeente van groter belang was dan de financiën. A. Sonneveld (CHU) zei: 'We mogen niet één kerk restaureren en de andere laten rotten'. Wethouder Prins (AR) rekende voor dat het hele project de gemeente weliswaar eerst twee kwartjes per inwoner zou kosten, maar na negentien jaar dit bedrag juist zou opleveren. A. Doek (PvdA) stelde daarop voor om het nemen van een besluit uit te stellen. Zijn eigen partij en de PSP stemden met vijf man tegen, zes stemmen waren voor.

De discussie van de raad werd in de weken erna voort-

Nieuwsblad van het Noorden, 23 oktober 1967

„Geen kerkrestauratie voor 20 mensen maar zwembad voor duizenden”

„Het is een SCHANDAAL, zegt de heer Rinsma in het Nieuwsblad van het Noorden van 11 oktober i.l. (in de Noorder Rondblik), dat in de laatste raadsvergadering van de gemeente Oosterbroek de fracties van de PvdA gedeeltelijk en van de PSP in zijn geheel tegen de restauratie van de Ned. Herv. Kerk te Noordbroek hebben gestemd.

Het is het woord SCHANDAAL, dat mij naar de pen heeft doen grijpen, want deze uitlating vind ik ongemaniërd en allerminst op zijn plaats. Met hetzelfde recht dat de heer Rinsma het een schandaal noemt, dat wij, de PSP, tegen stemden, zou ik het een schandaal kunnen noemen dat andere raadsleden vóór de restauratie stemden. Ik

FOTO INSTITUUT VOOR LITURGIEWETENSCHAP RU GRONINGEN

De kerk van Noordbroek in 1964 (boven) en 2008 (onder), vóór en na de restauratie. Bij de restauratie tussen 1967 en 1973 werd de pleisterlaag aan de buitenzijde verwijderd, en werden verschillende vensters in koor en transept heropend en voorzien van een bakstenen gaffeltracering. Ook werd onder de dakrand een bekronend boogfries aangebracht.

FOTO RICHEHEUS STRENSHA

gezet in de kranten. Het oude ressentiment tussen de arbeider en de rijke boer voerde daarin de boventoon. De liberaal-vrijzinnige notaris Rinsma ('die wel weet waar hij over praat sinds hij vroeger meeliep op 1 mei-optochten') liet van zich horen: 'Voor anti-kerkelijke sentimenten is hier geen plaats. Het gaat hier om een sieraad voor Noordbroek', schreef hij en hij vroeg zich verderop af: 'Gaat het de socialisten dan toch alleen om het immateriële?' Rinsma beschouwde het als een schandaal dat de socialisten zich tegen de restauratie keerden; bovendien dienden dergelijke besluiten volgens hem niet door onbekwame raadsleden genomen te worden.

Raadslid H. Bos (PSP) voelde zich persoonlijk aangevallen. Op intellectueel gebied had hij het weliswaar niet ver gebracht, maar als eenvoudig werkman kon hij best een gezonde kijk op het wereldgebeuren hebben. '(...) en deze kwestie is heus niet één van de moeilijkste geweest.' Als reactie op deze 'eenvoudige arbeider' kwam een ingezonden brief. De schrijver meende dat juist Bos, als handwerksman, de kunsten van handarbeiders uit het verleden moest kunnen waarderen. Ook hij had vast wel eens iets moois gemaakt, 'een voorrecht dat degenen die wel gestudeerd hebben vaak jammer genoeg moeten missen.'

Een voormalige inwoner van Zuidbroek vond het onbegrijpelijk dat men overwoog om de kerk af te breken: 'Het gaat hier om een bouwwerk waarvan er in de wereld slechts enkele bestaan, en welk door zijn eenvoudige, lompe soliditeit een weerspiegeling is van de volksaard der bouwers'. Weer een ander vermoedde een politiek spel: 'Ik hoorde laatst van een PSP-er dat jullie tegen ons koningshuis en tegen onze kerken waren.'

Een enquête werd gehouden in het dorp en de omringende buurtschappen: 910 mensen, 73% van alle kiesgerechtigden, waren vóór een restauratie. In de buurtschappen Korengarst en Noordbroeksterhamrik stemden zelfs alle volwassenen in met de restauratie. Ook betoogden B&W dat bij de totale kosten voor de restauratie een groot deel aan werkloos opging. De restauratie zou ook werkgelegenheid brengen in Noordbroek, zoals de socialisten dat graag zagen. Uiteindelijk werd er op 28 november 1967 opnieuw in de gemeenteraad gestemd over het lot van de

kerk. Onder luid applaus van het vijftienkoppig publiek werd het voorstel tot restauratie met zes stemmen voor en vijf tegen aangenomen. Links stemde tegen (PSP en PvdA), rechts (VVD, ARP en CHU) stemde vóór. Twee PvdA-ers stemden ook voor het plan, waarbij A. Doek (PvdA) zijn stem als volgt motiveerde: '(...) als de kerk als een ruïne blijft staan - dat kan ik toch niet over mijn hart verkrijgen. En als het dak er een keer afwaait met een harde storm, dan zijn de kosten nog weer veel groter'.

H. Bos, K. Kruyer en A. Bakema bleven tegen; de gehouden enquête was volgens hen een wassen neus. Er waren de heren gevallen bekend waarin de huisvrouw ook ondertekende voor haar afwezige man, maar bewijzen kon men het niet. Bakema noemde het opknappen van de gewelfschilderingen geen restauratie: 'als er een been af is, schilderen ze die er niet meer bij; dan zetten ze alleen een potloodstreepje, waar dat been ongeveer gezeten heeft.'

De kerk was gered en ging voor zes jaar in de steigers. Het dak was als eerste aan de beurt, daarna de muren die, eenmaal ontdaan van hun verweerde stucwerk, toch wel in zeer slechte staat bleken te verkeren. De benodigde subsidiegelden bleven op grote weerstand stuiten en kwamen maar mondjesmaat binnen. De kerkelijke gemeente leverde haar aandeel door vele acties, waarbij de grote staf aan vrijwilligers, ook niet-kerkelijken, al die jaren actief bleef. De binnenzijde van de kerk leverde de aangenaamste verrassingen op. Naast oude altaarresten tussen koor en schip werden ook schilderingen op de gewelven en muren aangetroffen, waarvan het restaureren twee jaar kostte. De losstaande toren, de 'Olle Dodde', werd in 1972 verkocht aan de burgerlijke gemeente. Ook nu was er even weer diezelfde strijd. Afbreken was de overheersende mening in de gemeenteraad: dat lompe ding staat te dicht op de weg en ontnemt het zicht op de kerk. Uiteindelijk bleef ook de toren behouden, waardoor het fraaie ensemble van toren, kerk, pastorie en viskenij nog altijd in Noordbroek kan worden bewonderd.

Saskia van Lier (saskiavanlier@gmail.com) is godsdienstwetenschapper. Ze werkt sinds 2005 als freelance docent en schrijver.

Nieuwsblad van het Noorden, 23 oktober 1967

N.v.a. N. no. 279-81, p. 15.
k. 4-6.

IN RAAD OOSTERBROEK

Socialistische fracties zijn tegen restauratie kerk Noordbroek

(Van onze redactie voor de Veenkoloniën)

DE VOORGENOMEN RESTAURATIE van de Nederlands Hervormde kerk te Noordbroek hangt aan een zijden draad. De beide socialistische fracties in de raad van de gemeente Oosterbroek hebben zich gisteravond tegen het restaureren van het monumentale Romaans-Gotische kerkgebouw verklaard. Een strohalm in de hand van het college van B en W gaf de heer A. Doek (PvdA), op wiens voorstel deze aangelegenheid in een volgende vergadering opnieuw aan de orde zal worden gesteld, opdat de raad nog eens rustig over een en ander kan nadenken.

Uitlatingen van de heren Boe en Kruyer zeer. „Deze kans krijgt men nooit weer en zal met beide handen moeten worden aangegrepen”, was zijn oordeel. Fel reageerde de heer Omta op hetgeen de heer Kruyer had opgemerkt. Toen de heer Kruyer n.l. nog in de raad van de voormalige gemeente Noordbroek zat is de restauratie meermalen ter sprake geweest. Nimmer heeft hij toen opmerkingen gemaakt. De burgemeester probeerde hem en